

Н.В. Бурєннікова
І.В. Завгородній
К.В. Гавриш

РЕЗУЛЬТАТИВНІСТЬ УПРАВЛІННЯ ДІЯЛЬНІСТЮ ПІДПРИЄМСТВ ЯК СИСТЕМ

Вінницький національний технічний університет

Анотація. У роботі запропоновано підходи до управління діяльністю підприємств як складних систем на основі моделей складових результативності у контексті парадигми «вимірювання-оцінювання-управління». Окреслено основний зміст та значення зазначеної результативності.

Ключові слова: підприємство, результативність, управління, управлінське рішення, система.

EFFICIENCY OF MANAGEMENT OF ENTERPRISES AS SYSTEMS

Abstract. The paper proposes approaches to the management of enterprises as complex systems based on models of performance components in the context of the paradigm of "measurement-evaluation-management". The main content and significance of this effectiveness are outlined.

Key words: enterprise, efficiency, management, administrative decision, system.

У сучасних умовах змін та переходів станів систем з одного в інший постає питання визначення результативності діяльності систем будь-яких типів та рівнів у контексті парадигми «вимірювання-оцінювання-управління» в процесі функціонування систем, у тому числі, підприємств.

Теоретичною та методологічною основою дослідження слугували роботи вітчизняних і закордонних учених у сфері теорії управління, серед яких А. Афанасьєв, В. Більський, П. Гайдуцький, Й. Завадський, В. Юрчишин та інші. Також слід вказати на наукові доробки з моделювання систем і прийняття рішень вітчизняних та зарубіжних учених, таких як В. Вітлінський, Н. Дженінгс, К. Йенсен, Л. Канторович, О. Первозванський, В. Португал, М. Хаммер, Е. Хантер та ін. Невирішеною частиною загальної проблеми серед інших залишилися підходи до управління з визначенням результативності функціонування систем на основі моделей зазначеної результативності. Метою роботи є розгляд підходів до управління діяльністю підприємств як систем на основі моделей результативності.

Сучасне промислове підприємство являє собою багатоцільову та багатофункціональну кібернетичну систему, яка поєднує в собі як елементи економічні, виробничі, технологічні та інші відділи, де працівники є суб'єктами управління, а відповідні економічні, соціальні, екологічні, технологічні, організаційні та інші процеси функціонування системи виступають об'єктами. Під функціонуванням системи (а, отже, і діяльності підприємства як системи) матимемо на увазі таке виконання системою певних функцій, котре визначається ресурсним, виробничим, матеріальним, фінансовим, соціальним, економічним, екологічним, технологічним, логістичним, інституціональним та іншими потенціалами (резервами) та яке пов'язане з відповідними ризиками, передбачає наслідки цього виконання, тому потребує управління [1] з метою прийняття управлінського рішення. Під управлінським рішенням матимемо на увазі знання, уречевлення яких у процесі управління продукує процес розвитку системи, адекватний цільовій траєкторії руху об'єктів розвитку; при цьому напрям (вектор) і темпи розвитку надаватимуть цьому рішенню наукову обґрунтованість (починаючи ще з простішого рівня – так званого елементарного управління, котрий містить аналіз існуючого стану системи, її потреб та можливостей; прийняття управлінського рішення та забезпечення його реалізації). Як відомо, сучасні промислові підприємства як системи на мікрорівні є складними, динамічними, стохастичними, кібернетичними системами, тому управління ними являє собою складний

процес і потребує врахування альтернативних варіантів щодо управлінських рішень. Функціонування системи (діяльність підприємства) будь-якого рівня ієрархії має бути результативним, дієвим. Дієвість (of the force) процесу функціонування підприємства як системи за [1] пропонуємо розглядати на основі категорії результативності (of the efficiency) будь-якого процесу за кінцевими наслідками одночасно і

з кількісного боку, у вигляді характеристики його масштабного продукту, і з якісного, з урахуванням ефективності (of the effectiveness), і відповідних їм показників як індикаторів та вимірювати за допомогою комплексу моделей Буреннікової (Поліщук) Н. В.-Ярмоленка В. О. [1]. Показники складових результативності функціонування систем як індикаторів спрямованості векторів розвитку систем є складовими частинами механізму управління підприємствами як складними системами.

«...Однією з принципових умов теорії оптимального функціонування систем є системний підхід та системний аналіз, підґрунтям яких служать закони філософії, котрі розкривають сутність діалектичного розуміння руху та розвитку явищ, процесів тощо. Розуміння розвитку на підґрунті законів філософії служить рушійною силою теорії та практики авторського SEE-аналізу процесів функціонування складних систем будь-яких типів та ієрархічних рівнів» [2, с. 146].

«Умовою розвитку системи (наприклад, підприємства) є активізація діяльності та/або вишукування нових форм, механізмів, принципів покращення цієї діяльності (соціальної, економічної, екологічної, технологічної, виробничої, управлінської тощо)...» [3, с. 123]. «Достатньою для деякого явища (процесу) вважається така умова, наявність якої неодмінно викликає це явище (процес), а необхідною для деякого явища (процесу) приймається умова, без якої дане явище (процес) не має місця» [3, с. 125].

Ми в [4] вказували на те, що «...діяльність – це соціально значуще динамічне функціонування економічної системи певного ієрархічного рівня, обумовлене суспільними (у т. ч. ринковими) відносинами, котре викликане взаємодією людини із зовнішнім середовищем, яке відбувається в певних умовах (соціальних, екологічних, політичних, технологічних, економічних, демографічних, географічних, природних, організаційних та ін.) та спрямоване на певну мету, котрої досягає із відповідним результатом конкретними засобами». Вона містить об'єкт; суб'єкт; предмет; мету; засоби; власне діяльність та умови діяльності; результат. Саме результату (результативності) діяльності належить провідне місце у відповідному наративі; результат має підлягати оперативному, тактичному та стратегічному управлінню, зокрема SEE-управлінню» [4, с. 169].

Задача підвищення результативності діяльності полягає не в вишукуванні якої-небудь єдиної кращої системи (сукупності підприємств, показників їхньої діяльності тощо), а в удосконаленні вже обраної системи (у нашому випадку, системи показників складових результативності діяльності конкретних підприємств). За [5] удосконалювання мають бути системними, ставати парадигмою системи. Такими удосконалюваннями, на нашу думку, є своєчасне покращення показників кожної складової результативності діяльності підприємств. Реакція на зміни показників (індекси) результативності діяльності підприємств має бути раціональною; сприяти цьому має дієве управління, у тому числі, SEE-управління (див. [2, 3 та ін.]), що нами буде досліджуватись у подальшому.

Підсумовуючи зазначене вище, зазначимо, що в теорії результативності нагальною проблемою сьогодення є розуміння того, що саме й як підлягає вимірюванню, оцінюванню та регулюванню (управлінню) в процесі функціонування систем з точки зору дієвості такого функціонування. Задача підвищення результативності діяльності підприємств полягає не у вишукуванні якої-небудь єдиної кращої системи (сукупності підприємств, показників їхньої діяльності тощо), а в удосконаленні вже обраної системи (у нашому випадку, системи показників складових результативності діяльності конкретних підприємств). Удосконалювання мають бути системними, ставати парадигмою системи. Такими удосконалюваннями, на нашу думку, є своєчасне покращення показників кожної складової результативності діяльності підприємств у контексті парадигми «вимірювання-оцінювання-управління» на основі складових результативності, що може сприяти подальшому розвитку підприємств як складних систем, тому вони потребують подальшого дослідження.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Буреннікова Н. В., Ярмоленко В. О. Генезис авторських підходів до розв'язання проблеми оцінювання дієвості функціонування складних систем за допомогою складових результативності. Економіка XXI сторіччя: проблеми та шляхи їх вирішення: монографія. Дніпропетровськ: НГУ, 2014. С. 359–369.
2. Буреннікова Н. В., Ярмоленко В. О. SEE-управління на базі складових результативності як засіб підвищення дієвості процесу функціонування складних систем: сутність, методологія. Бізнес Інформ. 2016. № 1. С. 145-152.
3. Буреннікова Н. В., Завгородній І. В., Буренніков Ю. Ю. Діяльність промислових підприємств:

сутність, морфологія, деякі підходи до вимірювання результатів. Бізнес Інформ. 2019. № 10. С. 122-130.

4. Буреннікова Н. В., Ярмоленко В. О., Завгородній І. В. Аспекти теорії результативності: наративи, когерентні ефекти // Бізнес Інформ. 2020. № 7. С. 166-174.

5. Бебешко Т. Джерело: Динамика человечества. URL: <http://thevirtuoso.net/page2691064.html>.

Буреннікова Наталія Вікторівна – д-р. екон. наук, професор, професор кафедри економіки підприємства та виробничого менеджменту, Вінницький національний технічний університет, м. Вінниця, n.burennikova@ukr.net

Завгородній Ігор Вікторович – аспірант кафедри економіки підприємства та виробничого менеджменту, Вінницький національний технічний університет, м. Вінниця, igorzavg@ukr.net

Гавриш Ігор Вікторович – аспірант кафедри економіки підприємства та виробничого менеджменту, Вінницький національний технічний університет, м. Вінниця, gavrishdpi57@gmail.com

Burennikova Natalia V. – Doctor of Econ. Sc., Professor, Professor of the Department of Enterprise Economics and Production Management, Vinnytsia National Technical University, Vinnytsia, n.burennikova@ukr.net

Zavgorodnii Igor V. – graduate student of the Department of Enterprise Economics and Production Management, Vinnytsia National Technical University, Vinnytsia, igorzavg@ukr.net

Havrysh Kostiantyn V. – graduate student of the Department of Enterprise Economics and Production Management, Vinnytsia National Technical University, Vinnytsia, gavrishdpi57@gmail.com